

Den kvalitative forsknings- samtales som metode i talemåls- forskningen

Av Elin Gunleifsen

1 Innledning

Denne artikkelen vil i hovedsak dreie seg om hvordan den kvalitative forskningsamtalen kan brukes i talemålsforskningen. Artikkelen er delt inn i fire deler der del 1 er innledningen og der jeg i del 2 redegjør for mitt forskningsprosjekt og drøfter hvordan ulike metoder i dette prosjektet kan brukes og sammenstilles i en metodetriangulering. Videre, i del 3, vil jeg fokusere på prøveamtalen jeg har gjort med en norsklærer i videregående skole. Her vil jeg se på noen faglige resultater av samtalen og vise hvordan jeg som språkforsker direkte og indirekte er med på og skaper forskningsprosessen og -resultatene. I del 4 oppsummerer jeg bruk av ulike metoder i prosjektet.

1.1 Begrepsavklaring

Begrepene *intervju* og *informant* kan ha en naturvitenskapelig klang over seg i det de impliserer at forskeren utelukkende er interessert i den informasjonen personen kan komme med i løpet av samtalen, men der selve prosessen og samspillet mellom forsker og samtalepartner tones ned. En informant er en person som informerer, en hjemmelsmann eller en kilde (jf. *Bokmålsordboka*). En *respondent* er en person som blir spurt ut i en meningsmåling (ibid.).

I humanistisk forskning passer kanskje andre begreper bedre og sier kanskje mer om forholdene i en forskningssituasjon. Derfor

velger jeg så langt som mulig å bruke begreper som er tuftet på en hermeneutisk tilnærming. Innen språkforskningen mener jeg det er nærliggende å kalle samtalepartnerne for *språkbrukere*. Det er språkbrukeren i mennesket og denne personens holdninger til språk som er interessant for meg i denne undersøkelsen. Samtidig er jeg selv også en språkbruker som kan påvirke språket til samtalepartnerne ved å bruke bestemte språktrekk. Jeg ønsker først og fremst å innta en posisjon som språkforsker og medmenneske.

Når det gjelder begrepet *intervju*, kommer det fra engelsk *inter view* via fransk *entrevue* som betyr sammenkomst. Men i vår forståelse av ordet forbindes det gjerne med journalistikk, avhør, meningsmålinger der det ikke er tale om noe likeverdig forhold, noen sammenkomst, mellom partene i prosessen. En *samtale* derimot, er en konversasjon som innbyr til gjensidighet og jeg mener det dermed er mer hensiktsmessig å benytte dette begrepet i sammenheng med mitt prosjekt.

2 Forskningsprosjektets faglige innhold

Emnet for forskningsprosjektet er talespråklig endring i markering av eieforhold i vid betydning hos unge språkbrukere i Kristiansand og Arendal i dag. De tradisjonelle genitivsformene byttes nå i stor grad ut med det vi kan kalle en *sin*-genitiv (såkalt garpegenitiv). Dette gjør seg gjeldende i ulike sammensetninger og innenfor ulike ordklasser. Genitivsmarkering koples i første rekke til substantiv (*Karis bil* > *Kari sin bil*, *fjellets topp* > *fjellet sin topp*), men også til ulike pronomen, som personlig pronomen (*hoses/hennes* > *ho sin*, *hans/hanses* > *han sin* og *deses/deres/deises* > *de sin*), interrogativ pronomen (*hvems/hvem sin bil*), ubestemt pronomen (*noens* > *noen sin*, *annens* > *annen sin*, *ingens* > *ingen sin*) og resiprokt pronomen (*hverandres* > *hverandre sine*). Dette er et stadig mer utbredt trekk jeg har observert i talemålet enkelte steder i Agder.

Målsettingen med studien er å *undersøke utbredelsen¹ av sin-genitiv i talemålet til ungdom i Kristiansand og Arendal i dag*. Jeg vil prøve å

---

¹ Med utbredelse mener jeg her både geografisk og grammatisk utbredelse/omfang.

finne svar på om *sin*-genitiven brer seg eller stagnerer, og det vil da bli nødvendig å se bruk av *sin*-genitiv i forhold til bruk av andre måter å markere eieforhold på, som genitiv av personlig pronomen, *s*-genitiv, bruk av preposisjonsuttrykk og eventuelt sammenskriving. Dette forholdet kan uttrykkes som i følgende tabell der jeg deler variasjonsmulighetene i markering av eieforhold inn etter formelle forhold.

FORMELLE FORHOLD			VARIASJONSMULIGHETER I MARKERING AV EIEFORHOLD			
ORD- KLASSE	ANI- MATUM	INANI- MATUM	S-GENITIV	SIN- GENITIV	PREPOSI- JONSUTTR.	SAMMENSKRIVING
Pers.pron.	X		<i>hoses/hennes bil</i>	<i>ho sin bil</i>	bilen til ho	-
Ub.pron.	X		<i>ingens/noens/andres problem</i>	<i>ingen sitt problem</i>	problemet til ingen	-
Interr.pron	X		<i>hvems bil</i>	<i>hvem sin bil</i>	-	-
Substantiv	X		<i>Karis bil</i>	<i>Kari sin bil</i>	bilen til Kari	-
Substantiv, appellativ	X		<i>fuglens influensa</i>	<i>fuglen sin influensa</i>	influenzaen til fuglen	fugleinfluensaen
Substantiv, appellativ		X	<i>husets tak</i>	<i>huset sitt tak</i>	taket til huset	hustaket
Substantiv, appellativ		X	<i>telefonens ledning</i>	<i>telefonen sin ledning</i>	ledningen til telefonen	telefonledningen
Gruppe- genitiv			<i>folket på Sørlandets vinter</i>	<i>folket på Sørlandet sin vinter</i>	vinteren til folket på Sørlandet	

På denne måten kan jeg lettere holde oversikt over hvilke variasjonsmuligheter som er aktuelle, og tolke språkbrukernes valg av eieform i forhold til de ulike gruppene av uttrykksmuligheter. Slik kan jeg se hvilke uttrykksmuligheter som er foretrukne i ulike språklige sammenhenger. Dette blir tydeligere når vi ser på forsknings-spørsmålene som er skissert i neste punkt.

2.1 Forskningsspørsmål

I sosiolingvistisk forskning er det som kjent vanlig å ta hensyn til flere forskjellige forhold i undersøkelse og analyse av språklige fenomen. Faktorer som undersøkes, kan deles inn i intern- og eksterlingvistiske forhold. Slik jeg ser det, er det forhold i språket selv som må ligge til rette for at en endring skal kunne oppstå (innovasjon), men det kan være andre og mer utenomspråklige faktorer som bidrar til at endringen sprer seg blant språkbrukerne og slik blir en reell språkendring og ikke bare en individuell variasjon. En slik ekstern faktor kan være språkholdninger. Å finne ut noe om språkholdninger er interessant i seg selv, men siktemålet med å undersøke språkholdninger er også å finne ut om dette påvirker språkbrukernes måte å realisere språket på. Forholdet mellom språkholdning og språkhandling er komplekst, noe jeg vil vende tilbake til i analysen av forskningssamtalen i punkt 3.2. Nedenfor lister jeg opp noen av de mest sentrale forskningsspørsmålene i prosjektet mitt.

2.1.1 Internlingvistiske forhold:

- Hvor utbredt er *sin*-genitiven grammatisk?
- Varierer bruk av *sin*-genitiv med forholdet animasitet?
- Varierer bruken av *sin*-genitiven med syntaktisk funksjon?
- Forekommer bruk av *sin*-genitiv oftere der possessivet står i kontrastiv funksjon?
- Realiseres *sin*-genitiv oftere i maskulinum enn i femininum?
- Endres bruken av *sin*-genitiv om substantivet i uttrykket får et attributt?
- Har lengden på orda noe å si for bruk av *sin*-genitiv?
- Brukes *sin*-genitiv i gruppegenitiv? Eventuelt like hyppig som i andre sammensetninger?
- Er *sin*-genitiven like utbredt i de to byene (Kristiansand og Arendal)? Hva består eventuelle forskjeller i? Kan forskjellene forklares ut fra særskilte forhold i de to bydialektene, som intonasjon eller trykk?

2.1.2 Eksternlingvistiske forhold

- Varierer bruken av *sin*-genitiv mellom språkbrukere med norsk som morsmål og språkbrukere med norsk som andrespråk²?
- Er det sosiokulturelle forskjeller i bruken av *sin*-genitiv?
- Varierer bruken av *sin*-genitiv med sosial situasjon? Er bruken situasjonsbestemt?
- Hvilke vilkår har *sin*-genitiv for geografisk spredning?

2.1.3 Språkholdninger

- Hvordan er informantenes oppfatninger av talemål og talemålsendring?
- Hvordan er informantenes oppfatninger om bruk av *sin*-genitiv?
- Unngår språkbrukerne *sin*-formen i visse sosiale sammenhenger?
- I hvilken grad blir holdninger til bruk av *sin*-genitiv i skriftlig bokmål og nynorsk overført til talemålet?

Som det framgår av lista, vil noen forskningsspørsmål være naturlig å se i forhold til flere hovedpunkter. Dette gjelder særlig spørsmålet om formen er like utbredt i de to byene. Variasjonsmønstrene her vil det være naturlig å drøfte i forhold til både 2.4.1 og 2.4.2. Situasjonsbestemt språkbruk (jf. 2.4.2) vil det også være naturlig å se i sammenheng med 2.4.3.

2.2 Valg av metode i talemålsforskningen

En stadig tilbakevendende diskusjon innen talemålsforskningen er om en bør bruke kvalitative eller kvantitative metoder. Mye kan sies om valg av metode, men det er viktig å ha klart for seg at valget langt på veg henger sammen med valget av forskningsemnet. Ikke alle metoder er like velegnet til alle formål. En må velge den metoden som best kan hjelpe oss å finne svar på forskningsspørsmålene. Yin (1994:7) påpeker at nøkkelen kan ligge i å forstå at “[...] research

---

² I prosjektet ønsker jeg å bruke en utradisjonell metode for utvelgelse av språkbrukere og velger å ta med en andel fremmedspråklige. Dette kan yte verdifulle bidrag til språkforskningen fordi nye mønster kan vise seg her.

questions have both *substance* – for example, “What is my study about?” – and *form* – for example, “Am I asking a *who, what, where, why* or *how* question”. ” Relatert til mitt forskningsfelt vil jeg si at emnet er sosiolingvistik og at jeg stiller en rekke *hvordan-* og *hvorfor-* spørsmål for å belyse emnet eiendomsmarkering. Yin framholder at det ofte er flere metoder som kan være aktuelle å benytte i et forskningsarbeid, men sier samtidig at det finnes situasjoner “[...] in which a specific strategy has distinct advantage. For the case study, this is when a “how” or “why” question is being asked about a contemporary set of events over which the investigator has no or little control” (op.cit.: 9). Dette mener jeg vil gjelde for *sin-genitiven*, der det er vanskelig å ha kontroll over bruksområdet eller frekvensen når en starter opp arbeidet med undersøkelsen. *Det vil derfor være nyttig å få testet ut forskningssamtalen som metode i talemålsforskningen.* Dette kommer jeg tilbake til i punkt 3.3.

Det er likevel viktig å påpeke at metodene sjelden er rendyrkede, men at de glir over i hverandre, og at elementer fra begge metodene vil være til stede i et arbeid enten forskeren går inn for det eller ei.

2.2.1 Den kvantitative forskningens fortrinn i talemålsforskningen

Om man vil si noe om talemålet til en gruppe mennesker, for eksempel innbyggere i et større område, er det ønskelig at resultatene er *generaliserbare* i forhold til denne populasjonen. I slike situasjoner gjelder statistiske regler for utregning og antall som må inngå i undersøkelsen (30 stykker og et signifikansnivå på minst 0,5 ifølge Petersen 2005). Disse resultatene kan i mange tilfeller bli regnet for å være mer pålitelige, fordi det skjuler seg mange mennesker bak tallene, og om særlige tendenser viser seg her, mener man det er sannsynlig at dette også gjelder for resten av befolkningen det er relevant å sammenligne med, for eksempel samme aldersgruppe, sosialgruppe, talemål osv.

2.2.2 Den kvalitative forskningens fortrinn i talemålsforskningen

Deler av sosiolingvistikken har fokusert på den enkelte språkbrukeren og er dermed i hovedsak kvalitativ. I denne type språkforskning unngår en feilrapportering i form av over- eller underrapportering, noe som kan være et problem om man bruker spørreskjema, noe en

til tider gjør i store kvantitative studier. I en samtalesituasjon er en også selv til stede og kan observere undersøkelsesobjektet, gå i dybden og stille oppfølgings spørsmål ut fra svarene. Forskningsmåten er mer fleksibel, dynamisk og utforskende. Det som er festet til bånd, kan lyttes til gjentatte ganger og er forholdsvis lett å tolke språklig sett (gjelder morfologiske og syntaktiske trekk mer enn fonologiske). Men så vil mange likevel spørre hvordan en kan si noe om talemålet i et område kun med utgangspunkt i noen få samtaler. Til dette svarer Yin (op.cit.:10) at det heller ikke i eksperimentet er slik at en kan generalisere til en befolkning eller et univers, men at en kan generalisere til teoretiske størrelser. I mitt forskningsarbeid vil det bli aktuelt å generalisere til teori om talemålsutvikling, dvs. å benytte det Yin kaller en *analytisk generalisering*.

2.3 Metodetriangulering

Siden formålet med undersøkelsen er å si noe om så vel språklige trekk som språkholdninger, mener jeg det er nødvendig å benytte forskjellige metoder i ulike deler av undersøkelsen. Å hente inn kunnskap om språkbruk gjennom kvalitative forskningssamtaler er velkjent innen talemålsforskningen. Metoden har ofte vært brukt der en vil se hvordan talemålet generelt endrer seg og der flere variabler inngår. I mitt tilfelle er metoden mer problematisk fordi jeg vil undersøke et språktrekk som er lite frekvent i talen (*sin*-genitiven). I slike tilfeller kan en ikke regne med den kvalitative forskningssamtalen som *eneste* metode i undersøkelsen. Slik vil en ikke finne tilstrekkelig svar på forskningsspørsmålene sine.

Kostøl skrev i 2002 hovedfagsoppgave om kristiansandsdialekten der hun hadde nettopp *sin*-genitiven som en variabel. I den språklige undersøkelsen på fem timers opptak fant hun kun fire forekomster av eieformer og kun to var realisert ved den aktuelle formen.³ Utfordringen ligger altså i å frambringe de nødvendige språkformene, og derfor vil jeg benytte en såkalt metodetriangulering i min undersøkelse. Dette innebærer at jeg for det første vil benytte

---

3 Det som likevel ikke framgår av hennes framstilling er hvordan språkbrukerne realiserte andre alternative former å markere eieforhold på, f.eks ved hjelp av preposisjonsuttrykk, jf tabell s. 3.

gruppeintervju (fokusgrupper) der samtalepartene først snakker litt om emner som for eksempel misunnelse, karakterer i skolen, kapitalisme eller kjøpepress. Alle er emner som er satt opp med tanke på å frambringe ulike måter å markere eieforhold i vid betydning på. Emnenes innhold skal innby til snakk om eiendeler og fordeling av materielle så vel som åndelige ressurser, og slik skulle den språklige situasjonskonteksten ligge til rette for undersøkelse av *sin*-genitiven. Den språklige kartleggingen av *sin*-genitiven står i fokus i disse samtaleene, og min rolle som språkforsker og deltakende språkbruker får en annen og kanskje mer sentral rolle i disse samtaleene. Ved å benytte mitt talemål der jeg har de tradisjonelle formene for genitivs-markering, kan dette komme til å påvirke samtalepartneren til å bruke språklige former han eller hun vanligvis ikke bruker, og det er derfor viktig å være bevisst dette i samtalsituasjonen.

Tidligere har jeg testet ut spillsituasjoner på to og to språkbrukere. Spillene som er blitt benyttet, er slike som skulle innby til høyere frekvens av *sin*-genitiven enn andre (for eksempel *monopol*, *vil du bli millionær*, *kjendisspillet*) fordi de handler om eieforhold i konkret betydning, og dette skulle dermed bli et naturlig samtaleemne. Men heller ikke dette var nok til å frambringe *sin*-genitiven i mer eller mindre naturlig kontekst. I mine opptak har jeg faktisk ikke fått festet en eneste form til band. Neste trinn i utforskningen av en metode for å få festet *sin*-genitiven til tape, ble å prøve å utvikle et spill selv. Spillet har jeg kalt *hva mangler du?*⁴.

---

4 Med mitt digitalkamera fotograferte jeg dyr i dyreparken i Kristiansand. Bildene ble framkalt i dobbelt sett med det formål å lage plansjer av det ene settet og lage spillkort av det andre settet. (Grunnen til at det må være en plansje av de samme bildene i hel figur, er at *sin*-genitiven bare realiseres om en kan referere til overleddet i substantivfrasen med bestemt form av substantivet. Og dette ville ikke kunne skje om ikke spillerne hadde samme referanseramme.) Spillkortene er enten bilder av dyr som mangler f.eks et bein eller bilder av dette beinet som tilhører et annet dyr. Tanken er at kortene skal stokkes og deles ut og at spillet deretter dreier seg om å skaffe flest mulig stikk, som vil si for eksempel hele dyr. I prosessen med å få tak i stikk vil det være en større sannsynlighet for at språkbrukerne ville realisere *sin*-genitiven. De vil måtte gi uttrykk for at de mangler *beinet til hesten* eller *hestens bein* eller kanskje *hesten sitt bein*. Ved å ha

De kvalitative samtalerne, fokusgrupper og spillsituasjonene, vil i første omgang fungere som pilotundersøkelser. Noen er gjennomført, mens andre ikke er det. Tolkingsarbeidet vil gi svar på om kvalitative metoder er egnet for innhenting av *sin*-genitiven, men mye tyder på at det er kvantitative metoder som best kan gi svar på forskningsspørsmålene som er skissert i pkt 2.1.1. Jeg vil da benytte meg av selvrapportering av talemålet, men gjennomgå spørreskjemaet med hver enkelt språkbruker slik at jeg kan ha oversikt over om svarene er overveide. Videre i denne artikkelen vil jeg fokusere på holdningsdelen av undersøkelsen, for det er der den kvalitative forskningssamtalen virkelig kommer til sin rett.

3 Den kvalitative forskningssamtalen – en pilotundersøkelse

Formålet med denne prøvesamtalen er å finne ut om forskningssamtalen er en egnet metode for å innhente kunnskap om språkholdninger. Dessuten ønsker jeg å finne ut hvor hyppig *sin*-genitiven er i spontan tale. Jeg vil observere bruken av eieformer som forekommer i samtalen og analysere eventuelle funn.

3.1 *Etiske overveielser*

Å overveie de etiske sidene ved forskningen er en viktig del av forskningsarbeidet. En bør ha overveid etiske spørsmål på lik linje med andre forskningsspørsmål før en setter i gang med selve undersøkelsen. Ellers kan en komme opp i ubehagelige eller uforutsette episoder som kunne vært unngått ved nøyere gjennomgang av gjøremål og formål.

I mitt forskningsarbeid har jeg tenkt mye på de etiske sidene av det å ikke informere samtalepartnerne fylldig nok om det som jeg er ute etter som språkforsker. Men på den andre siden vil jeg risikere at samtalepartneren bevisst eller ubevisst unngår språkformen eller bruker språkformen hyppigere enn han/hun normalt ville gjøre om

---

forskjellige dyr får jeg eksempler på hvordan formen realiseres i ulike lydlig sammenhenger.

jeg legger alle kortene på bordet og forteller samtalepartneren at jeg er interessert i en bestemt språkform. Slik får jeg ikke et pålitelig nok resultat av undersøkelsen. Derfor har jeg valgt å ikke oppgi helt presist hvilke språkformer jeg er interessert i, men heller si at jeg er interessert i språket generelt. Et annet punkt som må overveies, er mine egne språkformer. Siden jeg bruker de tradisjonelle språkformene, kan dette gi et visst bilde av meg som person og påvirke samtalepartnerens valg av språkformer.

Når det gjelder det andre siktemålet mitt med undersøkelsen, det å undersøke språkholdninger, er det også forbundet med etiske dilemmaer. Det er ikke formålstjenlig å komme en person i møte med en kommentar om at jeg er interessert i å høre litt om de språkholdningene han eller hun har. Det er da en fare for at samtalepartneren vil tenke på hva jeg som språkforsker er ute etter, han vil bli redd for ikke å ha de rette holdningene, og samtalen vil kunne få karakter av et forhør, en muntlig eksamen, heller enn en samtale mellom to likeverdige personer. Noe av problemet her mener jeg også er knyttet til den valør ordet 'språkholdning' har. Kanskje er mye løst om jeg sier at jeg er interessert i personens oppfatninger om språk. I sin doktorgradsavhandling om oppfatta og realisert talemål i austre Vest-Agder tar Rune Røsstad (2005) i bruk begrepet 'språkoppfatning', som jeg mener er et mer hensiktsmessig begrep enn det språkholdning er. Språkoppfatninger virker mer nøytralt. Utfordringen blir å informere så nøyaktig som mulig uten å "røpe" for mye, og å stille spørsmål som langt på veg gir et konkret svar på det jeg er interessert i. Samtidig mener jeg at en ikke trenger samtalepartnerens tillatelse til å stille hvert enkelt spørsmål, men at han/hun skal få beskjed om at han/hun har mulighet til å la være å svare om han/hun ikke vil gi sin mening til kjenne om det jeg spør om. I en semistrukturert forskningsamtale får en normalt tillatelse til å stille nye spørsmål som avtegner seg i løpet av samtalen (jf. Fog 1994).

3.2 Forholdet mellom språkholdning og språkhandling – noen resultater av pilotundersøkelsen

Forholdet mellom språkholdning og språkhandling er ikke et årsak – virkning–forhold som man kanskje kunne tro. Det er ikke

nødvendigvis slik at man lar være å bruke en språkform man ikke liker. Kanskje passer den likevel bedre til situasjonen, kanskje tar vi av og til på oss en språkdrakt vi ikke er helt komfortabel med. Å finne ut av forholdet mellom språkholdning og -handling er ikke uproblematisk. Lunde påpeker at det dreier seg om et dialektisk forhold (Lunde 2005: 49). I det følgende vil jeg kommentere enkelte sekvenser fra en prøvesamtale med en lærer der vi snakket om *sin-genitiven*.

Samtalepartneren har et nyansert syn på *sin-genitiven*. Hun har observert trekket: "Ja, de bruker det mye og e sier det til de at det e litt barnslig. [...] det går an i personord, men en bør forsøge å unngå det", opplyser hun i samtalen. Videre mener hun at sammen-setninger av ord eller bruk av preposisjoner kan tjene samme formål. Det er dette jeg tar opp som variasjonsmuligheter i markering av eieforhold i vid betydning, og det var en interessant kommentar å få, med tanke på forskningsspørsmålene. Her ser det ut til at denne samtalepartneren ville foretrekke andre uttrykksmåter enn *sin-genitiven* i skrift fordi hun mener den er barnslig. Samtalepartneren foreslår andre alternative uttrykksmåter for *sin-genitiven*, og råder elevene til å kutte ned på bruken. Når jeg da spør om hun har lagt merke til bruken i tale, som er mitt hovedanliggende å kartlegge, er det kanskje ikke så overraskende at hun *ikke* har lagt merke til bruken her. Hun sier at det nok var noe hun ville lagt merke til fordi "mi [norsklærerne] snakker jo ofte om hva mi blir lei av å rette på, lei av å kommentere for mye ... ja, men det ville en jo bare kommentert om det blei for mye, om det dominerte for mye. For du kan ha det noen ganger uden at det blir galt." Når jeg spør om det er mengden det kommer an på, svarer hun et litt bedrøvet *ja*. Kanskje passet ikke formuleringen min helt til synspunktet hun ville formidle, men videre sier hun at en "må jo variere litt om en skal skrive en artikkel eller lignende". Igjen prøver jeg å vende samtalen over til talemålet, og da svarer hun at hun ikke vet hva de bruker der. Slik bekrefter hun den tidligere uttalelsen om at hun ikke hadde lagt merke til denne språkformen i tale. Om denne læreren oppfordrer til å kutte ned på bruken i skrift, kan det muligens tenkes at elevene velger andre uttrykksformer enn *sin-genitiven* også i muntlig språkføring.

I løpet av samtalen justerer samtalepartneren sine utsagn. Fra å bli omtalt som et barnslig språktrekk i begynnelsen av samtalen seiler *sin*-genitiven mot slutten av samtalen opp til å bli noe som bare ville bli korrigerert om det ble for dominerende.

Det første inntrykket vil kanskje være at en her har å gjøre med en person som ikke har klare meninger om emnet eller som snur kapp etter vinden, at resultatene er inkonsistente og uten verdi. Men dette kan også være et eksempel på at språkholdninger ikke er noe som ligger dypt i enkeltindividet, men som blir til i møtet med andre. Det er noe som skapes i samtalen, og som er et resultat av begge samtalepartnerenes språklige bidrag.

3.3 Er den kvalitative forskningssamtalen en egnet metode i talemålsforskningen?

Etter en slik prøvesamtale kan en så spørre seg om den kvalitative forskningssamtalen er en egnet metode i dette prosjektet. Svaret er ikke entydig. Som metode for å finne ut noe om realisering av *sin*-genitiv og andre måter å markere eieforhold på i spontan tale, vil jeg si at metoden *ikke egn*er seg. Dette er også i tråd med det jeg sa i punkt 2.5 og 3.1. Ikke en eneste *sin*-genitiv dukket opp, selv ikke da den var et spesifisert samtaleemne, og heller ikke da jeg selv benyttet en slik form. For å teste ut samtalen som metode videre til dette formålet, vil det være nødvendig å snakke om andre temaer som skissert i punkt 2.5. Det trengs altså mer tilrettelagte emner om *sin*-genitiven eventuelt skal realiseres. Sagt med fenomenologien som forståelsesform kan en si at "fenomenet" *sin*-genitiv må få anledning til å "folde ut sin helhet på en måte som er i tråd med sitt eget vesen" (Østergaard 2001:12). Det blir altså nødvendig å legge forskningssituasjonen ytterligere til rette for å undersøke *sin*-genitiven lingvistisk.

Når det gjelder forskningssamtalen som metode for å finne ut noe om språkholdninger, mener jeg denne er *godt egnet*. Ut fra min informants samlede uttalelser om språklig endring, mener jeg å ha et relativt godt grunnlag for å kunne si noe om hennes oppfatninger om språklig endring. Det er tydelig at noen språklige trekk synes mer stigmatiserte enn andre. *Skj*-lyden i ord som *kino*, *kjøkken*, *kjæreste*

har negativ valør for samtalepartneren. Det samme har overbruk av småord som *lissom*. Generelt bruker samtale-partneren vurderende begreper om de unges språkbruk, som *dannet*, *pen* og viser slik sin oppfatning av denne talemålsutviklingen. Når det gjelder synet på *sin*-genitiven, er det litt vanskelig å fange fordi samtalepartneren muligens tilpasser utsagnene sine et par steder etter at hun har fått en viss opplevelse av hva jeg som språkforsker måtte mene om emnet. Men hun viser likevel gjentatte ganger både direkte og indirekte at hun ikke setter pris på denne språklige uttrykksmåten. Hun mener den er barnslig og hun ville kommentert det om det ble for mye av det.

Jeg mener den kvalitative metoden gir åpne og samtidig klare svar på et materiale det ellers ikke er så lett å trenge inn i. Gjennom samtalen har en mulighet til å komme med oppfølgingsspørsmål og klargjørende spørsmål som bedrer kvaliteten og validiteten av materialet.

3.4 Forskerens rolle i den kvalitative forskningssamtalen

Y: *Å da sier e at det går av og til, men det blir litt barnslig hvis en har for mye av det. E vett ikkje om det e riktig, men e føler det hvertfall sånn.*

X: *Ja men språk har jo mye med intuisjon og hva en føler o g..*

Jeg vil nå trekke fram en situasjon fra samtalen med den omtalte læreren som kan stå som eksempel på at vi som språkforskere kan ha mer å lære av samtalepartnerne våre om vi er grundige i forberedelsene våre og klargjør våre ståsted for samtalepartnerne før opptaket starter. I min prøvesamtale opplevde jeg at samtalepartneren var opptatt av å gjøre tingene riktig, også i forhold til meg som fagperson. Kanskje tror hun jeg er en språknormer? Jeg prøver å vise mine holdninger til språk for å se om hun eventuelt vil moderere noe av det hun har sagt tidligere, men hun vender tilbake til det hun sa og bruker kun tilknytninger til egne replikker. Ordene *intuisjon* og *følelser* ser ikke ut til å vekke særlige reaksjoner hos henne, til tross for at hun først kommenterte at hun ikke visste om det var riktig, men at hun nettopp *følte* det sånn. Det jeg kanskje burde gjort for å unngå en slik situasjon, var å snakke mer åpent med

samtalepartneren om mine egne språklige holdninger før opptaket startet slik at hun visste hvor jeg stod som fagperson. Samtidig er ikke dette uproblematisk fordi en da kunne risikere at hun ville ha tilpasset svarene sine til det hun visste jeg mente. Jeg var i forberedelsene opptatt av min forforståelse av hennes situasjon som norsklærer i videregående skole, men hadde ikke satt meg inn i hva hun måtte mene om min rolle som språkforsker. Vi er alle formet av en tradisjon, men samtidig må de personlige holdningene og forforståelsene ikke undervurderes. Gadamer sier det slik "Die Selbstbesinnung des Individuums ist nur ein Flackern im geschlossenen Stormkreis des geschichtlichen Lebens. *Darum sind die Vorurteile des einzelnen weit mehr als seine Urteile die geschichtliche Wirklichkeit seines Seins*" (Gadamer 1999: 280). Det er altså mer enn våre erfaringer av virkeligheten som preger forforståelsen til et menneske, og dette bør en etter min mening prøve å reflektere over når en gjennomfører kvalitative forskningssamtaler.

4 Avslutning

Å stille sammen flere ulike metoder kan virke berikende på forskningen, noe jeg har prøvd å vise i denne artikkelen. Det viste seg at den kvalitative forskningssamtalen var et egnet medium for å finne ut noe om språkholdninger, men at en bør supplere med andre metoder for å innhente lingvistisk kunnskap om *sin*-genitiven. Den kvalitative forskningssamtalen som metode mener jeg i dette tilfellet gir bedre innsikt i språkholdninger enn den er i stand til å fange opp rent lingvistiske forhold. Det er i denne sammenhengen viktig å ha klart for seg det Østergård (2001) påpeker, nemlig at ingen teori kan fange helheten, og at vi kanskje av og til må ty til mange forskjellige innfallsporter til samme fenomen og slik komme mer i dybden på fenomenet – for helheten finnes ifølge Østergaard i fenomenet.

Litteratur

- Fog, Jette (1994): *Med samtalen som utgangspunkt. Det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk forlag.
- Gadamer, Hans-Georg (1999): *Gesammelte Werke 1. Hermeneutikk 1. Wahrheit und Methode. Grüdzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Thübingen.
- Halliday, Michael (1985): *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Kostøl, Sissel Elisabeth (2002): *Å i sava! En undersøkelse av utviklingen i enkelte trekk i kristiansandsdialekten*. Upublisert hovedfagsoppgave. Kristiansand: Høgskolen i Agder.
- Kvale, Steinar (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Lunde, Marit Merete (2005): "Haldningar – finst dei? Og er dei i så fall å finne i individua eller i det sosiale rommet mellom dei? Ei drøfting av haldningsomgrepet ut frå ulike tilnæringsmåtar." I: Gunnstein Akselberg (red.): *Målbryting 7/2005: 7–44*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- Petersen, Niels Reinolt (2005): *Elementær statistikk*. København: Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab.
- Røsstad, Rune (2005): "Den språklege røynda. Om oppfatta og realisert språkbruk i austre Vest-Agder". *Doktoravhandlingar ved Høgskolen i Agder 1*. Kristiansand: Høgskolen i Agder.
- Yin, Robert (1994): "Case study research. Design and Methods." *Applied Social Research Methods*, 5. Sage Publications, Newbury Park.
- Østergaard, Edvin (2001): *Å forstå fenomenar. Erfaringer med fenomenologi som vitenskap*. Notat, Program for pedagogikk, Norges Landbrukshøgskole.

Nettadresse:

<http://www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html>